

ŠTRUKTURÁLNE A PRIESTOROVÉ ZMENY PRIEMYSLU POD VPLYVOM SOCIOEKONOMICKEJ TRANSFORMÁCIE

Dagmar POPJAKOVÁ

Abstract

Transformation of industrial structure in Slovakia is represented by: the changes of ownership and size structure of enterprises; decreasing of the number of employees in industry; increasing of entrepreneurial units in the industry; changes of space and sectorial structure of industry; increasing of the importance of information in the management of enterprises and direct production; changes of organisational structure of enterprises; and increasing of the influence of foreign capital in the industry.

Key words: transformation, structural changes of industry, space changes of industry, industrial, ownership, size structure

Politicko-spoločenské a následné ekonomické zmeny po roku 1989 vytvorili nové podmienky a vyvolali tlak na štrukturálne zmeny priemyslu. Podľa Ziola (1994a) zmeny podmienok fungovania priemyselných podnikov vyplývajú jednak z vytvorenia tržného prostredia a jednak zo zmien prebiehajúcich v rámci svetovej ekonomiky. Zmeny súvisiace s nastolením trhových podmienok podnikania sú späté s faktom, že: a) peniaze opäť nadobúdajú svoju funkciu – cirkulačnú a platobnú, b) objavuje sa tendencia demokratizácie produkcie prostredníctvom rozvoja malých podnikov, c) zásadný význam v selekcii činnosti hospodárskych subjektov majú mechanizmy konkurencie, d) formujú sa nové formy kooperácie späté s bezprostredným tokom platobných prostriedkov medzi podnikmi, e) čoraz väčší vplyv na činnosť podnikov má rýchly rozvoj vedy a techniky, a to núti podniky do bezodkladného vstrebávania z nich plynúcich inovácií.

Prechod na podmienky trhového hospodárstva podstatným spôsobom mení postavenie podniku v hospodárskej a regionálnej štruktúre. V nových podmienkach musia priemyselné podniky samostatne určovať svoju stratégiu t.j. formulovať vlastné ciele, definovať spôsob ich realizácie a zhromažďovať prostriedky na dosiahnutie týchto cieľov. Pre podniky má podstatný význam rýchlosť a vhodnosť marketingových činností na trhu ako aj budovanie adekvátnych konkurenčných pozícií. „Trhové podmienky fungovania hospodárskych subjektov spôsobili, že priemyselný podnik sám formuje svoje priestorové rozhodnutia. Všetky riešenia z tohto hľadiska sa pohybujú v rozmedzí – minimálne náklady, maximálne zisky“ (Parysek 1994).

Medzi základné činitele, ktoré vyplývajú zo zmien v svetovej ekonomike možno podľa vyššie citovaného autora zahrnúť: a) dynamický rozvoj nových technológií, b) konkurenčný tlak na globálnej úrovni, c) internacionalizácia hospodárskej činnosti, d) vytváranie regionálnych trhov na svetovej úrovni (napr. EÚ), e) nahradenie modelu masovej produkcie (založeným na úsporách z rozsahu výroby – economics of scale) modelom rôznorodnosti výrobkov (založeným na úsporách zo sortimentu – economics of scope), f) zmeny v modeli konzumpcie.

V súvislosti s postupujúcou zložitou a menlivou svetovou ekonomikou je treba modifikovať stratégie rozvoja firiem a zmeny organizačných štruktúr výrobných procesov.

RNDr. Dagmar POPJAKOVÁ

Katedra geografie a geokológie, Fakulta humanitných a prírodných vied Prešovskej univerzity,
Ul. 17. nov. č. 1, 081 16 Prešov

Z hľadiska aktívnej možnosti podnikov ovplyvňovať podmienky, v ktorých sa ocitajú, vyčleňujú Ziolo a Sienko (1994) dve skupiny faktorov prostredia podnikov: a) nezávislé, ktoré majú často formu ohraničujúcich podmienok a podnik na ne v zásade nemôže vplyvať. Všetky hospodárske subjekty podliehajú rovnakému vplyvu tejto skupiny činiteľov, hoci môžu odlišným spôsobom reagovať na toto vplyvanie. Patria sem faktory prírodno-technické (nové techniky, technológie, spôsoby činnosti, ohrozovanie prostredia ai.), politické a právne faktory (systém zákonov, politická stabilita ai.), spoločensko-demografické a kultúrne faktory (počet a štruktúra obyvateľstva, etické a morálne normy, zvyky, model rodiny ai.) a ekonomické faktory (úroveň a tempo hospodárskeho rozvoja, hospodárska politika a zvlášť monetárna, finančná a daňová ai.); b) závislé, ktoré sú veľmi tesne zviazané s daným podnikom a oblasťou jeho činnosti. Na tieto faktory podnik môže aktívne reagovať a vplyvať na ich zmeny. Patria sem kvalita ponúkaných produktov, preferencia odberateľov, priestorový rozsah trhu, ceny produktov a ich diferenciácia na jednotlivých trhoch, zásobovanie, vzdialenosť dodávateľov a konjunktúra na surovinových trhoch, cykly životnosti produktov, konkurencia a štruktúra trhu, ďalšie prvky trhu silne vplyvajúce na dopyt.

Z hľadiska priestorového funkčnosti hospodárskych subjektov sa dotýka predovšetkým dvoch sfér činnosti: 1) sféry lokalizačnej – zahŕňa otázky výberu jednotlivých lokalizácií sídla firmy, výberu rozhodnutia o relokácii do iných oblastí, či uprednostňovania vybraných priestorov, 2) sféry, ktorá je reakciou na meniace sa priestorové podmienky, prejavuje sa vo forme adaptability resp. elasticnosti výroby, výrobných subjektov. V dôsledku tohto správania sa podnikov sa vytvára istá priestorovo-druhovú štruktúra hospodárskej činnosti, ktorá značne mení priestorovú štruktúru priemyslu (Matykowski a Tobolska 1994).

Pod vplyvom transformačných zmien sociálno-ekonomického prostredia priemyselných podnikateľských subjektov, ako bolo naznačené v úvode, dochádza v rámci priemyselnej výroby k výrazným zmenám, ktoré navzájom so sebou súvisia, prelínajú a dopĺňajú sa. Možno ich zhrnúť (podľa Pačzku 1994b, Strykiewicz 1994b, Mládeka 1995a,b, 1996 a na základe štatistických údajov a vlastných pozorovaní) do niekoľkých bodov:

A. *Zmena vlastníckej štruktúry podnikov* (pod vplyvom prijatých zákonov, citovaných v zozname literatúry). Výraznú prevahu nadobúdajú súkromné podniky. Podiel štátnych podnikov sa rapídne znížil. Zároveň v súvislosti s príchodom zahraničného kapitálu sa vytvárajú nové druhy podnikateľských subjektov – so zahraničnou účasťou. Naša štatistika rozlišuje nasledovné typy vlastníctva: súkromné, družstevné, štátne, obecné, vlastníctvo združení, politických strán, cirkví, zahraničné, medzinárodné s prevažujúcim súkromným sektorom, medzinárodné s prevažujúcim verejným sektorom, zmiešané.

Zákon č. 513/1991 Zb. – „Obchodný zákonník“, Zákon č. 455/1991 Zb. – „Živnostenský zákon“, Zákon č. 138/1991 Zb. o majetku obcí, Zákon č. 42/1992 o úprave majetkových vzťahov v družstvách ai. stanovujú právne podnikateľské formy. Sú to jednak fyzické osoby zapísané a nezapísané v obchodnom registri, jednak právnické osoby: obchodné spoločnosti – komanditná spoločnosť, verejná obchodná spoločnosť, spoločnosť s ručením obmedzeným, akciová spoločnosť; družstvá, výrobné družstvá, štátne podniky, obecné podniky, zahraničné osoby.

B. *Zmeny veľkostnej štruktúry podnikov*. Vyčerpávajú sa tzv. výhody z veľkosti (economic of scale). Znížil sa tak počet veľkých podnikov nad 500 zamestnancov a výrazne stúplo

zastúpenie stredných (od 25 do 499 zamestnancov) a predovšetkým malých podnikov (do 24 resp. 20 zamestnancov). V tejto súvislosti treba poznamenať, že toto veľkostné členenie sa zaužívalo u nás v štatistike i praxi, i keď v niektorých prameňoch (napr. Prognostického ústavu SAV sa používalo členenie do 24, 25-199, nad 200). Veľkostná kategorizácia podnikov sa môže v jednotlivých krajinách rôzniť, zväčša to súvisí s veľkosťou ekonomiky.

C. *Zníženie počtu pracovníkov v priemysle* a presun časti týchto pracovníkov z priemyslu do iných hospodárskych odvetví, predovšetkým do sféry služieb, ktoré boli relatívne nedostatočne rozvinuté.

D. *Zvýšenie počtu podnikateľských subjektov* – v priemysle i v ostatných hospodárskych odvetviach. Nové subjekty vznikali jednak fragmentáciou veľkých podnikov na menšie hospodárske jednotky, jednak formovaním nových malých a stredných podnikov. Pod vplyvom týchto tendencií sa výrazne mení štruktúra priemyslu na danom území.

E. *Zmeny priestorovej štruktúry priemyslu*. V súvislosti so vznikom malých podnikov, ktoré posilňujú regionálnu hospodársku štruktúru, sa objavujú na mape priemyslu nové početné priemyselné lokality. Narúša sa tým predchádzajúca priestorová štruktúra priemyslu, ktorá znamenala jeho sústreďovanie sa do väčších priemyselných centier v zmysle tendencie formovania tzv. „katedrál v púšti“ (Smith, 1995).

F. *Zmeny odvetvovej štruktúry priemyslu*, predovšetkým na mezoregionálnej úrovni. Je to hlavne vo väzbe na zmeny uvedené v bode E. a B. Nové podnikateľské subjekty diferencujú nielen priestorovú, ale aj odvetvovú štruktúru priemyslu, pretože záber činnosti malých a stredných podnikov je široký. Tým na regionálnej úrovni dochádza k transformácii predošlej výraznej špecializácie priemyslu – k tendencii zvyšovania diverzifikácie priemyselnej štruktúry. Napriek uvedenému však treba podotknúť, že sa z hľadiska celkovej úrovne nepodarilo naštartovať proces odvetvovo-štruktúrnych zmien v priemysle Slovenska. Neznižuje sa význam odvetví výroby kovov, chémie, odvetví surovinovo, energeticky náročných (hoci sú zaznamenané konkrétne kroky ich znižovania) s nízkou finalizáciou výroby, naopak výrazne klesol význam výroby strojov, ale i elektrických strojov a prístrojov.

G. *Zvyšovanie významu informácií pri riadení podnikov* i v samotnej výrobe, *zmeny organizačnej štruktúry podnikov* (vo veľkých podnikoch sa presadila divizionálna štruktúra, sformovali sa nové marketingové oddelenia, väčší dôraz sa kladie na zatriktívnenie formiem predaja, reklame ap.). Celkovo sa zvýšil význam informácií pri riadení podnikov t.j. jednak informácií „organizačného charakteru“ – týkajúcich sa oblastí strategického riadenia podnikov (inputových – prieskum trhu, mapovanie nových trendov vo výrobe, spotrebe, zbieranie informácií o konkurencii, potenciálnych zákazníkoch outputových – reklama, účasť na predajných výstavných trhoch, konferenciách a pod.) a jednak informácií „vedecko-technického charakteru“ t.j. zvyšuje sa význam vedy a výskumu a ich zavádzania do výroby z dôvodu zvýšenia kvality produkcie, prispôsobenia sa náročnému spotrebiteľovi a v neposlednom rade presadenia sa v konkurencii.

H. *Zvýšenie významu zahraničného kapitálu* v našom priemysle i keď v podstatne menšom rozsahu aký v súčasnosti majú v svetovej ekonomike /v roku 1995 dosiahli priame zahraničné investície – foreign direct investment v rámci krajín OECD najvyššie hodnoty/. Priamymi zahraničnými investíciami (PZI) sa rozumie investície, ktorými získava investor možnosť podieľať sa na zisku firmy v zahraničí, ale aj podiel na jej vlastníctve, ktorý mu umožňuje do

značnej miery (v závislosti od podielu) ovládať, kontrolovať, riadiť danú firmu. Priamou investíciou v zahraničí uskutočňuje investor dlhodobý vývoz kapitálu a vytvára si možnosti ovládať zahraničnú firmu a nadobúdať výnosy zo zahraničia vo forme zisku, dividend a pod. PZI sa vyskytujú v dvoch formách – a) mnohonárodné spoločnosti, b) spoločné podniky (joint venture). Ich význam spočíva hlavne v oblasti zlepšovania kapitálovej poddimenzovanosti našej ekonomiky, urýchlenia štrukturálnych zmien, zavádzania nových technológií, zvýšenia produktivity a tým zlepšenia konkurenčnej pozície podnikov. Hodnotia sa všeobecne ako nevyhnutná podmienka súčasného rozvoja priemyslu a aj sa zdôrazňuje ich nezastupiteľná úloha v ekonomike Slovenska. Avšak ako sa uvádza, je treba sa na ne pozeráť len ako na vedľajší produkt reforiem, nie ako na ich katalyzátor. So zahraničnými investíciami sú spojené isté potenciálne riziká (odsun ziskov resp. dividend do zahraničia, potenciálny zámer zahraničného investora o utlmenie resp. likvidáciu výrobnéj základne podniku, vysoký podiel kapitálovej účasti umožňuje zahraničnému partnerovi rozhodovať o základných otázkach podniku – o.i. i sociálnych, možné je negatívne pôsobenie zahraničných investícií na prírodné bohatstvo, životné prostredie ap.). Z hľadiska vývoja našej ekonomiky je však zahraničný kapitál jedným z faktorom jeho urýchľovania ani nie tak v intenciách maximalizácie jeho objemu, ako v intenciách maximalizácie jeho efektívnosti. (Marszal 1991, Hashi a Emadi-Moghadam 1993, Baghin-Sen 1995, Karász 1996, Šesták 1997, Bobáková 1997).

Komplexné zhodnotenie transformácie priemyslu v podmienkach socioekonomickej transformácie podal Stryjakiewicz, T., 1994b:

Tab. 1. Hodnotenie transformácie priemyslu v nových ekonomických podmienkach

Tab. 1. Valuation of industry transformation in new economic conditions

Negatívne účinky	Pozitívne účinky
ELASTICKÁ PRODUKCIA	
1. Technológia	
a) nízke investičné prostriedky na technický postup a zdokonalenie technológie b) nízka kompjuterizácia a robotizácia technologických procesov v podnikoch	a) zlepšenie vonkajších podmienok podnikov – zvýšená kompjuterizácia bankového sektora, postupný rozvoj telekomunikačných systémov b) skvalitnenie technológií tlače a obalov výrobkov, čo zvyšuje ich atraktivitu na trhu c) zníženie energetickej náročnosti viacerých výrobných procesov
2. Organizácia produkcie	
a) nedostatok foriem elastickej organizácie výroby, ako napr. systémov „just-in-time“, tímová práca ap. b) riadenie skôr taktické než strategické	a) rozvoj marketingu b) rast významu kooperačných väzieb na rôznych úrovniach a v systéme riadenia c) fragmentácia niektorých veľkých podnikov, zbavovanie sa pomocných jednotiek – externalizácia obslužných činností (doprava, výstavba ap.)

3. Práca	
a) nízka elastičnosť pracovníkov, zvlášť vo veľkých podnikoch ťažkého priemyslu b) dominujúci plno systematizovaný model zamestnanosti, s úplnou pracovnou dobou vo verejnom sektore, súčasne veľký počet pracujúcich „na čierno“ v súkromnom sektore c) udržiavajúca sa nízka závislosť medzi kvalifikáciami, druhom vykonávanej práce, jej produktivitou a úrovňou odmeňovania	a) objavovanie sa čoraz väčšieho počtu súkromných a zahraničných podnikov zavádzajúcich nové postfordistické formy kontroly práce a odmeňovania
SYSTÉM AKUMULÁCIE	
a) nízka investičná úroveň a s tým spojená podkapitalizácia ekonomiky b) pomerne nízky prílev zahraničného kapitálu c) pomerne nízka investičná činnosť v priemysle (v porovnaní s napr. obchodom) d) zadĺženie podnikov, platobná insolventnosť	a) rozvoj súkromného sektora, hlavne malých a stredných podnikov b) zbavovanie sa podnikov príťaže sociálnej infraštruktúry c) rozvoj rôznych foriem vlastníctva výrobných a sociálnych nehnuteľností d) prispôsobovanie sa podnikov rôznym modelom a formám konzumpcie
SPÔSOB SPOLOČENSKEJ REGULÁCIE	
a) nestabilita a krehkosť legislatívy b) príliš značná závislosť ekonomiky od politickej situácie c) slabosť vlády, štátnych úradov napr. v oblasti daní, ciel d) chýbajúca reálna priemyselná politika štátu, mechanizmus selekcie efektívnych a neefektívnych podnikov a odvetví e) nedostatok nástrojov aktívnej regionálnej politiky štátu hospodárskej činnosti f) nerovnováha v inštitucionálnej sfére a nátlakových skupinách, veľký vplyv odborov g) neefektívny systém riadenia štátnych podnikov	a) rastúci počet právnych noriem v prospech konkurenčného prostredia b) zdokonalenie daňového systému zavedením dane z príjmu a DPH c) zlepšujúci sa vzťah k práci v značnej časti súkromného sektora, rast podnikavosti, hlavne mladej generácie (počiatky „yuppi“ kultúry) d) rast zainteresovania rôznymi formami školenia v oblasti

Literatúra:

- BAGCHI-SEN, S. (1995): Foreign Direct Investment in U.S. Manufacturing Industrie: Source-specific Variations. *Geografiska Annaler*, 77 B, Nr. 1, pp. 17-29.
- BALÁŽ, P., OLEXA, M., (1996): Zahraničný kapitál v Slovenskej republike. *Slovenská štatistika a demografia*, č. 4, s. 4-21.
- BOBÁKOVÁ, V. (1997): Efekty a pôsobenie priamych zahraničných investícií. In: *Ekonomika podnikov a regiónov I.*, Zborník z medzinárodnej konferencie, EU Bratislava, Košice, s. 207-212.

- HASHI, I., EMADI-MOGHADAM, M. (1993): Chování podniků v transformující se ekonomice. *Politická ekonomie*, 6, s. 766-778.
- KARÁSZ, P. (1996): Macroeconomic Features of Foreign Capital Invested in the Slovak Republic. *Ekonomický časopis*, 44, č. 11, s. 829-836.
- MARSZAŁ, T. (1991): Some Remarks on Firms with Foreign Capital in Poland: the Case of Łódź. Marszał, T., Stejskal, J., (eds.), *The Impact of Transition to a market economy in Countries of Central-Eastern Europe upon the Spatial Structure of International Economic Relations in the Manufacturing Sector*, WUŁ, Łódź, pp. 24-31.
- MATYKOWSKI, R., TOBOLSKA, A. (1994): Przekształcenia społeczno-gospodarcze w Polsce a zróżnicowanie przestrzenne przemysłu, Ziolo, Z., (ed.), *Zachowania przestrzenne przemysłu w zmieniających się warunkach gospodarowania*, KGPPTG, Kraków-Warszawa, s. 79-93.
- MLÁDEK, J. (1995a): Die Industrie im wirtschaftlichen Transformationsprozess der Slowakei. *Europa Regional*, 3, 1, s. 28-34.
- MLÁDEK, J. (1995b): Procesy transformácie priemyslu Slovenska. *Geographia Slovaca*, 10, s. 163-172.
- MLÁDEK, J. (1996): Transformationsprozesse in der Industrie der Slowakei. In: Mládek, J. (ed.) *Transformation Processes of Regional Systems in Slovak Republic and Czech Republic*. Acta Facultatis Rerum Naturalium Universitatis Comenianae, Geographica Nr. 37, s. 47-60.
- PARYSEK, J. J. (1994): Zachowania przestrzenne przedsiębiorstw przemysłowych w nowych warunkach społeczno-ustrojowych (na przykładzie Swarzędzkich Fabryk Mebli SA, Ziolo, Z., (ed.), *Funkcjonowanie przedsiębiorstw przemysłowych w zmieniających się warunkach gospodarowania*, Kraków-Warszawa, s. 22-30.
- PĄCZKA, S. (1994b): Problematyka badawcza zachowań przestrzennych przemysłu w zmieniających się warunkach gospodarowania w Polsce, Ziolo, Z., (ed.), *Zachowania przestrzenne przemysłu w zmieniających się warunkach gospodarowania*, KGPPTG, Kraków-Warszawa, s. 39-47.
- SIENKO, B., ZIOŁO, Z. (1994): Przegląd wybranych metod analizy działalności przedsiębiorstw, Ziolo, Z., (ed.), *Funkcjonowanie przedsiębiorstw przemysłowych w zmieniających się warunkach gospodarowania*, Kraków-Warszawa, s. 39-49.
- STRYKIEWICZ, T. (1994a): Problematyka przedsiębiorstwa przemysłowego w pracach Komisji Przemian Przemysłu i Komisji Organizacji Przestrzeni Przemysłowej Międzynarodowej Unii Geograficznej, Ziolo, Z., (ed.), *Funkcjonowanie przedsiębiorstw przemysłowych w zmieniających się warunkach gospodarowania*, Kraków-Warszawa, s. 50-56.
- STRYKIEWICZ, T. (1994b): Próba analizy i oceny procesów transformacji przemysłu w Polsce w świetle postfordowskiego modelu elastycznej produkcji i teorii regulacji, Ziolo, Z., (ed.), *Zachowania przestrzenne przemysłu w zmieniających się warunkach gospodarowania*, KGPPTG, Kraków-Warszawa, s. 48-66.
- ŠESTÁK, J. (1997): Niektoré aspekty prílevu priamych zahraničných investícií na Slovensko vo vnútorných a v medzinárodných súvislostiach. *Ekonomický časopis*, 45, č. 2, s. 121-139.

- ZÁKON o zmiernení následkov niektorých majetkových krívd (z 22/X/1990).
ZÁKON o mimosúdnych rehabilitáciách (z 21/II/1991).
ZÁKON č. 427/1990 Zb. o prevodoch vlastníctva štátu k niektorým veciam na iné právnické alebo fyzické osoby.
ZÁKON č. 92/1991 Zb. o veľkej privatizácii.
ZÁKON č. 253/1991 Zb. o pôsobnosti orgánov SR vo veciach prevodu majetku štátu na iné osoby a o Fonde národného majetku.
ZÁKON č. 455/1991 Zb. tzv. Živnostenský zákon.
ZÁKON č. 513/1991 Zb. tzv. Obchodný zákonník.
ZÁKON č. 42/1992 Zb. o úprave majetkových vzťahov v družstvách.
ZÁKON č. 92/1992 Zb. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 92/1991 Zb. o podmienkach prevodu majetku štátu na iné osoby.
ZIOŁO, Z., (1994a): Zmiany otoczenia przedsiębiorstw przemysłowych w nowych warunkach gospodarowania, Ziolo, Z., (ed.), Funkcjonowanie przedsiębiorstw przemysłowych w zmieniających się warunkach gospodarowania, Kraków-Warszawa, s. 13-21
ZIOŁO, Z., (1994b): Zmiana roli przestrzeni geograficznej w procesie transformacji systemu gospodarowania, Ziolo, Z., (ed.), Zachowania przestrzenne przemysłu w zmieniających się warunkach gospodarowania, KGPTTG, Kraków-Warszawa, s. 15-21

STRUCTURAL AND SPACE CHANGES IN THE INDUSTRY UNDER THE INFLUENCE OF SOCIAL AND ECONOMIC TRANSFORMATION

Dagmar POPJAKOVÁ

Summary

Political and social changes and following economic changes after 1989 created the new conditions for functioning and characteristics of industrial structure. The changes in the behavior of industrial enterprises results from the creation of market environment and, on the other hand, from the changes in the global economy.

The changes connected with the implementation of market oriented economy have the links with the fact that:

money recover again the function of currency; b) it appears the tendency of democratization of production by the development of small size companies; c) competition has a principal influence in the process of the selection of economic units; d) new form of cooperation are formed which are tied with the direct flow of finances between companies; e) development of science and technology has bigger and bigger influence on the activity of companies (Ziolo 1994a). The main characteristics of the changes of global economy are: a) dynamic development of new technologies; b) competition pressure on the global level; c) internationalization of economic activities; d) creation of regional markets on global level (EU); e) substitution of mass production (economics of scale) with the model which is based on miscellaneous production (economics of scope); f) changes in the model of consumption (Parysek 1994).

The most significant transformation changes in the industry are: the changes of ownership and size structure of enterprises; decreasing of the number of employees in industry; increasing of entrepreneurial units in the industry; changes of space and sectorial structure of industry; increasing of the importance of information in the management of enterprises and directly in the process of production; changes of organizational structure of enterprises; and increasing of the influence of foreign capital in the industry.

Recenzent: RNDr. Peter Mariot, CSc.

ZÁKLADNÉ ETAPY VÝVOJA PRIEMYSLU V BRATISLAVE

Petronela VÝPALOVÁ

Abstract

The present sectoral and spatial structure of the industrial production in Bratislava is the result of a complex development. We distinguish four main stages in the development of industry in Bratislava after 1867, that is time of modern industry formation in the city, when the industry was formed in certain political, economic and social conditions. The beginnings of these periods are correspondent with the dates of important political changes in the state formation to which Bratislava belonged.

Key words: stages of development of industry, industrialization, capital, privatization

1. ÚVOD

Slovensko sa všeobecne považuje za mladé priemyselné územie, napriek tomu, že história priemyslu siaha ďaleko do minulosti.

Bratislava, na rozdiel od ostatného územia Slovenska sa už v minulom storočí stala významným priemyselným centrom hlavne vďaka svojej priaznivej geografickej polohe. Korene priemyselnej výroby môžeme zahrnúť až do stredoveku, kedy sa na území Bratislavy začala rozvíjať remeselnícka malovýroba. Podniky nadregionálneho významu sa však v Bratislave utvorili v priebehu rozvoja moderného priemyslu.

V Bratislave sa priemysel začal formovať na začiatku 19. storočia. Jeho vývoj v tomto a aj v nasledujúcich obdobiach musíme hodnotiť vždy v rámci štátneho útvaru, ktorého Bratislava bola súčasťou. Bratislava už začiatkom rozvoja priemyslu prosperovala vďaka tomu, že využívala výhody svojej geografickej makro- aj mikropohy. Mesto sa stalo vhodným miestom pre lokáciu veľkých priemyselných podnikov, ktoré záviseli väčšinou od rakúskeho kapitálu. Pozitívnu úlohu pri hospodárskom rozvoji mesta zohrali aj také faktory ako boli výhodná poloha mesta medzi Viedňou a Budapešťou, priaznivá poloha na rieke Dunaj, ktorý bol dôležitou dopravnou cestou pre dovoz surovín. Rozvoj priemyslu pozitívne ovplyvnila aj výstavba železničnej siete.

Mgr. Petronela VÝPALOVÁ

*Katedra humánnej geografie a demogeografie, Prírodovedecká fakulta v Bratislave, Mlynská dolina 1,
825 15 Bratislava*